

Librarius – lengyel könyvtártámogatási program a minőség jegyében

A lengyel tudomány fejlődését elősegítő alapítvány 1991-ben jött létre. 1992 és 1994 között egy levéltár-, könyvtár- és múzeumlátogatási programot is lanszírozott, amely *Archiwa* elnevezésének megfelelően a három intézménytípusban állomány-restauráló műhelyek felszerelésének kiegészítését, egyes csúcsművek tényleges restaurálását és (eredetben és/vagy másolatban) külföldi, az országban eddig nem található polonikák beszerzését támogatta, főként a volt Szovjetunió vonatkozásában.

A 33 milliárd régi zlotyt kitevő támogatásból a könyvtárak közül – a nemzeti könyvtáron kívül – főként a jelentős régi állománnyal rendelkező könyvtárak részesültek. Ez a program 1994-ben befejeződött.

1995-ben a tudományos alapítvány, látva a könyvtárak rendkívüli pénzsűkét és időszerű fejlesztési szükségleteit, *Librarius* néven új könyvtári támogatási programot hirdetett meg az 1995 és 1997 közötti három esztendőre. E program filozófiája: támogatásban csak a kiválóak részesülhetnek, hogy még kiválóbbá váljanak.

Az évente 3-3 pályázati alkalmat hirdető program egyfelől – a szabadpolcos működésre való áttérést segítő – a jelentős könyvtárak raktári és olvasótermi berendezéseinek megvételét,

másfelől az épületberuházások „végjátékait” támogatja. Ez utóbbi megszorítást az indokolja, hogy a program pénzügyi lehetőségei eléggé behatároltak. (1995-ben 5 millió új zloty elosztása történt meg, 18 pályázó máris hozzájutott a támogatáshoz, 10 pedig várólistán szerepel.)

A támogatott intézmények többsége egyetemi-főiskolai könyvtár, de más nagykönyvtárak is szerepelnek a pályázatot nyertek között (pl. a krakkói Jagelló Könyvtár, a varsói Városi Könyvtár).

A pályázati kiírások raktári-olvasótermi modernizálásra való korlátozódása igen szigorú. Így pl. akkor sem lehet a belőlük nyert támogatásból könyveket és folyóiratokat, illetve számítógépi berendezéseket vásárolni, ha ezekben az irányokban is óriásiak a szükségletek. Ezek kielégítésére „költségvetési előirányzatok és más alapítványok szolgálnak” – mondja a program szabályzata.

A programot ismertető szerző sajnálkozva említi meg, hogy az efféle programok a kiírási határidő után „kialszanak, és nem szoktak megújítva lenni”.

/BIENKOWSKA, B.: Szansa dla bibliotek – „Librarius” program Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej. = Przegląd Biblioteczny, 64. köt. 1. sz. 1996. p. 47–48./

(Futala Tibor)

Orvosi és egészségügyi könyvtárak Szlovákiában

A TMT f. évi számaiban több dolgozat és referátum jelent meg az orvosi és egészségügyi könyvtárak, könyvtári-tájékoztatási rendszerek témaköréből. Ezáltal a lap szakmánk e fontos szegmensében tapasztalható törekvések értékelését és pártolását kívánta előmozdítani. További adalékként most a szlovákiai helyzetről szóló cikket referál.

Az első orvosi könyvtár az ország mai területén a nagyszombati egyetemen alakult ki. Miután ez 1777-ben Budára költözött, hosszú ideig legfeljebb magángyűjteményekben volt orvosi irodalom. A 19. század második felében több orvosegyetemi könyvtár jött létre. Közülük a legjelentősebbel a pozsonyi orvosi-természettudományi egyesület rendelkezett (1856–1945).

A két világháború között a Komenský Egyetem orvosi karán keletkeztek kisebb-nagyobb könyvtárak. Vezető szerepre az I. sz. belklinika könyvtára

tett szert. A tanszéki és klinikai könyvtárak összevonásával 1949-ben szervezték meg a kari könyvtárat.

1951. szeptember 1-jén rakták le a Központi Orvosi Könyvtár alapjait, mégpedig Szlovákia egész területére vonatkozó ellátási illetékességgel. Ez az intézmény – a politikai, illetve a könyvtár- és tájékoztatáspolitikai trendeket követve – aztán többször cserélt fenntartót (jelenleg az egészségügyi minisztérium alá tartozik) és nevet (1964: Szlovák Orvosi Könyvtár; 1977: Egészségtudományi Információs Központ; 1991: Szlovák Orvosi Könyvtár). A fenntartó- és névváltoztatásokkal kisebb-nagyobb feladatbővítések jártak. Közülük a leglényegesebb a hálózati központtá és információs kutatóhelyé való minősítés volt. Érdekes mozzanat, hogy az 1961. évi feladatmeghatározásban (ekkor vette át a könyvtárat az egészségügyi tárca) az egyik pont a magyar orvosi-egészségügyi irodalom bibliográfiai feldolgozását írta elő.

1991. évi – ma is hatályos – statútuma szerint a könyvtár a Szlovák Köztársaság központi könyvtári-információs intézménye az orvostudományok és az egészségügy terén, egyszersmind tagja a Szlovák Köztársaság egészségügyi könyvtári-információs rendszerének, s mint ilyen a következő feladatokat látja el:

- a) Rendszerfejlesztési perspektívákat és programokat dolgoz ki.
- b) A bel- és külföldi szakirodalomból fejleszti az ország központi orvostudományi és egészségügyi könyvtári állományát.
- c) Biztosítja a tudományos és szakmai információk módszeres gyűjtését, feltárását és felhasználását.
- d) A nemzetközi csatlakoztatás követelményének is eleget téve fejleszti és működteti az orvosi-egészségügyi irodalom központi katalógusát.
- e) Biztosítja a hazai orvosi-egészségügyi irodalmi termés bibliográfiai feltárását és tartós megőrzését.
- f) Részt vesz a szakterület szükségleteinek megfelelő könyvtáros- és felhasználóképzésben.
- g) Illetékességi körében kiadványi tevékenységet folytat.

A könyvtár 1974 óta foglalkozik a számítógépesítés kérdésével: minden olyan csehszlovákiai akcióba bekapcsolódik, amely ennek az új technológiának közkeletűvé tételét célozza. A „bárhelyes forradalom” óta különösen gyors a számítógépesítés mind magában a központi könyvtárban, mind pedig az orvosi-egészségügyi könyvtári hálózatban. A könyvtár komplex könyvtári rendszere a COSMOTRON nevű cég Rapid Library rendszerén alapszik. Ennek katalógus-irodalomkeresés modulját az egészségügyi minisztérium az összes orvosi-egészségügyi könyvtár számára megvette, ami a könyvtárközi együttműködés hatékony eszközének bizonyult (jelentősen nőtt a könyvtárközi kölcsönzések száma).

Miközben a központi könyvtár s közvetítésével a többi orvosi könyvtár ma már akadály nélkül hozzáfér minden nyugati adatbázishoz is, addig a primer irodalomhoz való hozzáférés – a gyarapítási keretek szűkössége miatt – korántsem kielégí-

tő. E hiányosságot a könyvtár különféle másolatküldő szolgáltatások kifejlesztésével próbálja enyhíteni.

1995 végén Szlovákiában összesen 191 orvosi könyvtár működött, úm.

- a Szlovák Orvosi Könyvtár,
- 13 specializált egészségügyi intézményi könyvtár,
- 74 kórházi és rendelőintézeti könyvtár,
- 12 rendelőintézeti könyvtár,
- 10 pszichiátriai intézményi könyvtár,
- 6 tudószanatóriumi könyvtár,
- 26 állami közegészségügyi intézeti könyvtár,
- 23 gyógyfürdői könyvtár,
- 26 egészségügyi szakközépiskolai könyvtár.

Ez az intézményszám néhány év óta többé-kevésbé stabil, bár a közeljövőben (főként a gyógyfürdők magánosításának hatására) valószínűleg csökkenni fog. Elképzelhető további életképtelen könyvtárak megszűnése is (pl. a rendelőintézeti könyvtáraké).

A legfejlettebb szakkönyvtárak a specializált intézmények és a kórházak keretében működnek. A teljes intézményi létszámból 34 könyvtárnak van (általában fejlődőben levő) könyvtári automatizált rendszere. 1970 és 1995 között az orvosi könyvtárhálózatban több mint kétszeresére nőtt a használók és a kölcsönzött irodalom száma (1995-ben 37 449 használót és 640 865 kölcsönzött egységet regisztrált a statisztika). Ez egyfelől az orvosok és más egészségügyiek fokozott szakmai érdeklődésére, másfelől a könyvtári hálózat életképességére utal.

Az új technikák és technológiák által is elősegített életképesség annak ellenére is valóság, hogy a hálózat személyi ellátottsága sem mondható „parádésnak”. A hálózat egészében 1995 folyamán mindössze 147,8 munkatárs állt alkalmazásban (a részfoglalkozásúak átszámításával). Közülük 105-nek volt könyvtárosi szakképesítése.

ŽILOVÁ, M.–MAGÁTOVÁ, Z.: 45 rokov Slovenskej lekárskej knižnice v Bratislave. = Knižnice a informácie, 29. köt. 1. sz. 1997. p. 17–25./

(Futala Tibor)